٣ی ئاب … عەلی مەحمود محەمەد

زیاتر لە 1200 ساڵە ئێزیدییەکان لەسەر ئەم خاکە جینۆساید دەکرێن, هەموو ئەو تاوانانەی داعش ئەنجامی داوە, بە درێژایی ئەو مێژووە , سەدان جار لە دوبارە بونەوەی بەردەوامدا بووە , لە ماوەی دوانزە سەدەی رابردوودا بەردەوام جینۆساید و تاڵان کراون و کچان و ژنانیان کراوە بە کەنیزەك و لە بازاڕی گەرمی کۆیلەی شارەکان فرۆشراون, پیاوان و مناڵانیشیان کراون بە کۆیلە و لە زۆربەی جارەکانیش بۆ خۆ رزگارکردن بە زۆر ئاینیان پێ گۆڕدراوە , تەواوی ئەو تاوانانەش بەرگی پیرۆزییان بەبەردا کراوەو بە جیهاد و غەزا ناوزەد کراون, لەو 73 فەرمانەی پێشوو وەك ئاماژەی پێ دەدەین , پیاوانی موسڵمانی کورد لە ژێر پەرچەمی ئایندا بەشداریان لە کۆی تاوانەکاندا کردووەو شانازیشیان پێوەی کردووە، هەندێك جاریش خۆیان سەرکردایەتی فەرمانەکانیان کردووەو تاکە بکەر و فەرماندەری تاوانەکان بوونە.

لە مێژووشدا هەندێکیان بە پاڵەوانی ئەفسوناوی نەتەوە هەژمار کراون و ئێستاش شانازییان پێوە دەکرێت , وەلێ لە دوا فەرماندا, فەرمانی ڕۆژی چوار شەمە ڕەشەی 3ی ئەگستسی ساڵی 2014 دا, کە پیاوانی ئیسلامی توندڕەوی عەرەبی سونە مەزهەب پێی هەڵسان لە ژێر ناوی داعش, بە بەرچاوی کەناڵەکانی راگەیاندنی جیهانەوە تاوانەکان رابردوویان دوبارە کردەوەو بەرهەم هێنایەوە, ئیتر ئێستا پیاوانی کورد نەك بەشێك نین لە پرۆسەکە و ئەکتەری چالاك نین لە تاوانەکەو شانازیکەر نین بە جینۆسایدەوەو تاڵان کەر نین بە ماڵ و ژنی ئێزیدیەکانەوە, بگرە بە پێچەوانەوە بە هەڵمەتی هەموو ئێزیدین قۆناغێکی نوێ دێتە پێشەوە , بۆ یەکەمجار ئێزیدی بوون دەبێتە شانازی بە دەستە بژێریکی گەل, ئەو چوار شەمە ڕەشەی 3-8 لە تاوانەکانی داعشدا, بە بەردەم راگەیاندنەکانەوە چەندە ڕەشە قێزەونترە بێت , دوا فەرمانی 3-8 دەبێتە دوا کۆمەڵکوژی ئێزیدییەکان و کۆی73 فەرمانەکەی پێشوو , لە ئاوێنەی یاداوەریدا زیندو دەکاتەوە و لە گەڵیدا مێژووش دادگایی دەکاتەوە, دەیانکات بە بەشێکی بێزلێکراو لە خۆی و مێژوو, مێژوو لێرەدا پێچەوانە دەبێتەوە, مێژوو قێزەون دەبێت بە درۆو تاوان , 3ی ئاب لە شانازییەوە دەگۆڕێت بۆ دادگاییکردنی مێژووی تاوانە هاوچەشنەکانی رابردوو, 74 دەبێتە پرۆسەی دادگاییکردنی 73 فەرمانەکەی پێشوو, داعش دەبێتە ئاوێنە پیاوە پیرۆزەکانی رابردووو لە تاوانەکانی

ئەودا دادگایی دەکرێنەوە.

لێرەدا هەست بە گۆڕانکارییەکی هەمنانە دەکەین لە عەقڵی تاکی کورددا, هەرچەندە بەشێکیشی لە ژێر کاریگەری ئیسلامی سیاسیدان, کەم تا زۆر هاوسۆزن لە ناوەڕۆکدا لە گەڵ داعش, کەمایەتیەکی زۆر بچوک نەبێت, بە ئاشکرا ئەوی دی هەموو رەتی تاوانەکەیان کردەوە , ئیتر ئێزیدییەکان مرۆڤی پێش چوار رەش نین , ئیتر شەمەی 3-8-2019 , هەموو بە بێدەنگ چرکەیەك رادەوەستن و رێز لە قوربانیان دەگرن , ئیتر هەموو 3-8ی ساڵێك نەفرەت لە هەموو فەرمانەکان دەکەینەوە, ئیتر فەرمان بەرگی پیرۆزی لەبەر دادەکەنرێت و ناشرین و بێزلێکراوە, ئیتر هەموو رقمان لە وشەی فەرمانە, بە رێزگرتن لە قوربانیان رەتی مێژووە رەشەکانی هاوشێوەی رابردوو دەکەینەوە , ئیتر فتوادەرانی فەرمانەکانیش لە پیرۆزی دەخەین و لە تاوانەکانی داعشەوە دادگاییان دەکەین, هەر بەوەندەشەوە نا بگرێ بڕۆین بەرەو دادگاییکردنی مێژوویانەی ئەوانەی لە 12 سەدەی رابردوودا بەشدار بوونە لە تاوانە هاوچەشنەکانی چوار شەمە رەشەکە,ئیتر هەموو 3-8 ێك بووه بە بەشێك لە یادەوەری گەلێك , بووە بە دابڕان لە گەڵ مێژووی 1200 ساڵەی رابردوو و هەر 73 فەرمانەکەی پێشو تر, بووە بە دابڕان لە کلتورو تاوانی داعشیانە .

لە فتوکانی ئەحمەدی کوڕی حەنبەل (780-855 م) ەوە , تا فتواکانی لەیسی سەمەرقەندی و مەسعودی و ئەبو سعودی عەمادی بەم هەموو پلەو پایە ئاینییەوە (“خگیب المفسرین” شیخ الإسلام, مفتی القسگنگینیە,) کە ئێزیدییەکانی بە لە کافر کافرتر ناو زەد کرد, فتوای کوشتنی پیاوان و بە کەنیزەك کردنی ژنانیانی دەردەکرد, هەموو ئەوانەی بە فتواو فەرمان بەشداری جینۆسایدی ئێزیدیەکانیان لە مێژوودا کرد,جارێکی دیکە لەبەردەم ئاوێنەی تاوانەکانی داعش خرانەوە ناو قەفەسی دادگای مێژوو, ئیتر لێرەوە عەمادی شێخ الئیسلامی ئومەیەك نیە لای ئێمە, بەڵکە فتوا دەری تاوانێکی مێژوویی بەردەوامە بە زیاتر لە دوو سەدەو تاوانباری جینۆسایدە , کە سەدان فەرمان لە بەر رۆشنایی فتواکەیدا دەردە چێت و پێکهاتەیەکی گرنگ کە ناوی ئێزیدیە هەوڵی سڕینەوەی دەدرێت ,ئەوەی ئێستا داعش دەیکات , عەمادی درێژ ماوەترین موفتی ئاستانە چوار سەدەو نیو لەمەو پێش دەریکرد بەرامبەر بە ئێزیدییەکان, بە پیرۆزیش زانراو کەسیش بە یەك دێر دژی نەوەستایەوە.

قڕ کردنی ئێزیدییەکان لە ساڵی 224ی کۆچییەوە , لە سەردەمی خەلیفە موعتەسەمی عەباسییەوە دەستی پێکرد, وەلە فتوای ئەبو سعودی عەمادی

لە ساڵی 1560 ڕەوایەتی ئاینی پێ بەخشی و پیرۆزی دا بە قڕ کردنەکە لە پێششی ئایندا, ئەم فتوایە بووە هەوێنی دەیان فەرمانی مەرگ, چەترینیان فەرمانەکانی قڕکردنەکانی سەدەی نۆزدە بوو , سەدەیەکی پڕ نەهامەتی و تاوان بوو بۆ ئێزیدییەکان, ئەم فەرمانانە تەنها خەلیفە و پاشا تورکەکان پێی هەڵنەستان ,لە ساڵانی 1832 و 1834 پاشای کۆرەی ڕەواندز و فەرمانی بەدرخان بەگ لە ساڵی 1844 لە ناو فەرمـانە زۆرو زەبەنەکانـــدان, بۆیە لە بەر ڕۆشنـــایی و ئـــاوێنەی تاوانەکانی داعشدا, دەبێت بە پێگەی کەسایەتی ئەو کەسایەتیانەدا بچینەوەو لە دادگای مێژوودا دادگایی بکرێنەوە, راستە هەر مرۆڤێك لە مێژوودا مرۆڤەکان بە شێوازێك دەیخوێننەوە, بۆیە پاشای کۆرە ئیتر پاڵەوانە مێژووەکە نابێت ببێت , ئەو بکەری تاوانی گەورەیەو دەبێت دادگاییبکرێت.